

Jeneiné Elek Erzsébet

Autista tanulók az integrált oktatásban¹

„Emberek milliói képtelenek egymással nyílt, őszinte kapcsolatot kialakítani. Az autista emberek képesek megnyílni és önzetlenül szeretni! Ehhez türelem kell, elfogadottság és megfelelő fejlesztés e képességük megőrzéséhez!”

Amikor az emberek azt hallják egy gyermekről, hogy autista, általában egy dühöngő, csapkodó kisgyermeket képzelnek el, aki bontja a közösséget. Pedig ez nem így van. Gyakorta előfordul, hogy a pedagógusok is megrettennek a helyzettől, ha kiderül, hogy autizmus spektrum zavarral küzdő, sajátos nevelési igényű tanuló érkezik az osztályba. Ezeket a tévhitet szeretném eloszlatni. Pár évvel ezelőtt helyezkedtem el pedagógiai asszisztensként egy általános iskola és gimnáziumban, ahol integrált oktatás és nevelés folyik. Megkértek, hogy ideiglenesen legyen segítségére egy harmadik osztályos tanulónak a felzárkóztatásában, az órai munkákban. A gyermeknél autizmus spektrum zavar volt diagnosztizálva. A gyermek viszonylag rövid idő alatt elfogadott, és megkezdtük a közös munkát. Érdeklődni kezdtem a hasonló akadállyal küzdő gyermekekről, amit kollégáim lelkesedéssel és bizalommal fogadtak, így volt szerencsém különböző korosztályú, eltérő fokon érintett gyermekeket is figyelemmel kísérni. Ezúton szeretném megosztani néhány, velük kapcsolatos tapasztalatomat.

Fontos a kölcsönös elfogadás, a pedagógus és a gyermek részéről egyaránt

A most második osztályos Z. T. osztályfőnöke a korábbi negatív tapasztalásai miatt aggodalommal értesült arról, hogy autista kisfiút is kap az első osztályba. Ennek ellenére zökkenőmentesen zajlott a gyermek beszoktatása, pedagógiai asszisztens segítségét nem vették igénybe. A gyermek elfogadta, amit a tanítója mondott. Az első feladat a szabályok kialakítása volt, rövid, lényegre törő mondatokban megfogalmazva. Minden reggel így kezdődött, ha csak egy szó eltérés volt is, T. azt rögtön jelezte tanítójának.

Fontos a szülői háttér, valamint a korai felismerés és terápia. Ez a gyermeknél megtörtént, időben diagnosztizálták nála az autizmust, a szülei már kicsi korától fogva vitték mindenhova, hogy szokja a zajokat, a tömeget. Az óvodában gyógypedagógusok foglalkoztak vele, és szakvéleménnyel érkezett az iskolába.

Az első évben utazó gyógypedagógus foglalkozott vele, heti rendszerességgel. Szeptember utolsó hetében történt meg a nagy áttörés, amikor is egy szabadtéri program alkalmával a kisfiú mosolyogva odaszaladt a tanító néniéhez, és átölelte. Ez volt az a pillanat, amikor megtörtént a kölcsönös elfogadás, s a tanítója is úgy gondolta: nem lesz itt semmi gond, ő az én diákom, tudom nevelni, tanítani. T. integrálásában és oktatásában fontos, hogy érezze a szeretetet: egy fejsimogatás, egy kedves szó is megnyugtatja. Tanítói nagyon szociális gyermeknek tartják. Viselkedésében is megmutatkozik, hogy édesanyja sokat foglalkozott vele, vitte magával mindenhova, sokat tapasztalt. Ha nagyon nem megy neki valamilyen tevékenység, például sport, akkor más foglalatosságot kap helyette. Kifejezetten életrevaló gyermek.

---

¹ A kutatás a Nemzeti Tehetség Program támogatásával, az NTP-HHTDK-23-0032 azonosítószámú, *Tudományos diákköri műhelyek a KRE PK-n 2023/2024.* című pályázathoz kapcsolódóan (vonatkozó támogatási alprogram: *Az Országos Tudományos Diákköri Konferencián, valamint tudományos műhelyein való részvétel és a lebonyolítási feladatok ellátása*, a pályázati kategória kódja: NTP-HHTDK-23), a Nemzeti Tehetség Alapból valósult meg.

A második évfolyamban megnőtt a tananyag mennyisége, előjöttek olyan jelek, amelyek autista gyermekeknél szoktak előfordulni, mint a kézrágás, ami a teljesítés kényszere miatt is megjelenhet. A gyermek nővére, aki T. szemében szintén példakép, kitűnő tanuló. A gyermek matematikából kiemelkedően teljesít, a szöveges és logikai feladatokat jól értelmezi, használja is azokat a dolgokat, amiket hall, megjegyzi és az alkalmazott tudás szintjére emeli azokat. Nem okoz gondot neki a mértékegységek átváltása, nyelvtanból is nagyon jól teljesít. Füzeteit rendezetten, tisztán, precízen vezeti. A dátum, díszítő elemek, sorkihagyás nála automatikusan szerepel. Szövegértésnél azonban a rokon értelmű szavak jelentését nem tudja összekapcsolni. Amikor az új ismeretanyag feldolgozásánál – a szöveg jelentésének értelmezésében – megakad, vissza kell térnie az előző szintű feladattípusokhoz, ahol nagyobb a betűméret, rövidebbek a szövegek. Emellett tanítója a teljes osztály számára fejlesztő, foglalkoztató füzetekkel egészíti ki a tananyagot, ahol szépirodalmi szövegeket olvastatva aprólékosan, több mindenre rákérdez. Rajzain megmutatkozik, hogy nem érzékeli úgy a tér fogalmát, mint társai. A rajzlapot nem tölti ki, csak a közepén, kis méretben rajzol. Testnevelés- és néptáncórán örömmel vesz részt, jól teljesít. Tavaly egy alkalommal a társai kinevették, s ekkor mintha egy kisebb rohama lett volna; s nagyon felnőttesen mondta: „Nem kell engem kinevetni!”, ezt többször elismételte.

Padját, táskáját és szekrényét gondosan rendben tartja, fokozott tisztaság- és rendszeret jellemző rá. A padtársához nagyon ragaszkodik. Általában az autistákra jellemző, hogy valakihez vagy valamihez ragaszkodnak, aki/ ami mindig mellettük, rajtuk, velük van, ha teljesíteni kell. T.-nél ez a biztos pont: a barát, a padtársa, egy önzetlen, példamutató kislány. Akit megszeret, azt nehezen engedi el. Fontos számára a biztonság, ez megnyugtatja. Ki van jelölve az osztályban egy kisfiú, a „pótbarát”, akit T. szintén elfogadott, arra az esetre, ha a kislány hiányzik az iskolából. Mindketten nagyon jóindulatúak, és készséggel segítik őt.

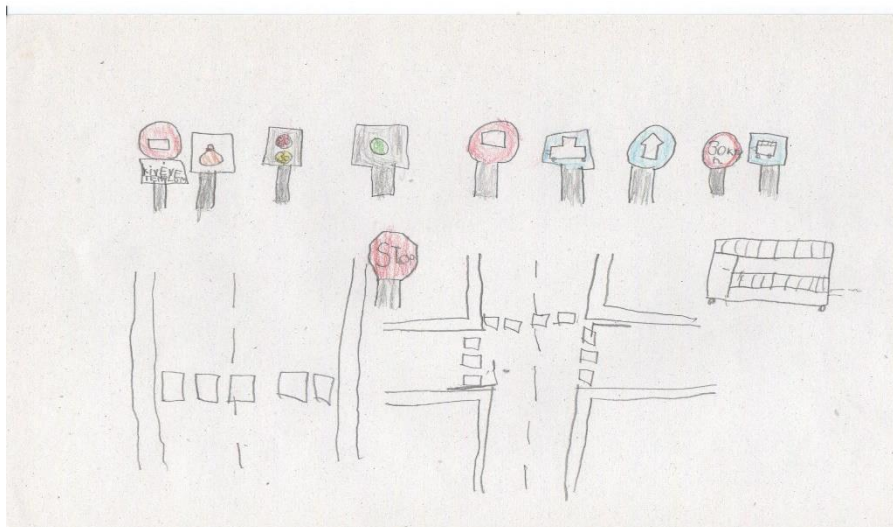
Tanítója gyakorta készíti fel az osztályt színdarabok előadására, közösségformáló, memóriafejlesztő (mikor ki következik) hatásai miatt. T. nagyon szeret szerepelni. Hosszú szövegeket is gond nélkül megtanul, viszont fontos neki a visszajelzés, a sikerélmény. Ha valamiért rászólnak, akkor bezárkózik, összehúzza magát. Év végére már nem érzi kudarcnak, ha például egy felmérőt nem tökéletesen old meg.

A tanév utolsó két hetében naponta csoportmunka keretében dolgozott az osztály. Reggelente sorshúzással 7 x 4 fős csapatokat alkotnak, ahol egy kapitányt és egy csendfelelőst választanak. A feladatokért pontokat kapnak. T. kimagaslóan teljesít minden nap, jól együttműködik a társaival. Véleményem szerint példaértékű T. és tanítója együttműködése, valamint az, ahogy a pedagógus az osztályközösséget ilyen mértékben összekovácsolta: megtanította az elfogadást, s így ez a kisfiú ilyen szépen be tudott illeszkedni a közösségbe.

Amikor a szülők nem fogadják el gyermekük állapotát

Egy első osztályos kisfiú, F. H. kezdte meg tanulmányait év elején az iskolában. Szüleinek többször jelezték már az óvodában is, hogy vigyék el a gyermeket vizsgálatra, mivel felmerült az autizmus gyanúja. A szülők úgy ítélték meg, csak megbélyegeznék ezzel gyermeküket, és azóta is elzárkóznak a vizsgálatról. Amellett, hogy a szülők nem fogadják el a helyzetet, már magát a vizsgálatot sem; minden lehetőséget körbejártak, és folyamatosan biztosítják gyermeküknek a fejlesztési lehetőségeket. A beiratkozást követően a szülők nem beszéltek gyermekük állapotáról, de az iskolával és a tanítókkal maximálisan együttműködőek voltak. Családi életük, otthonuk is nagyon be van szabályozva, „nálunk nincsenek véletlenek”.

H. az osztályközösségbe könnyedén beilleszkedett, társai is elfogadták. A gyermek inkább a felnőttek között érzi jobban magát. Az iskolai napirendben, a tanulásban szabálykövető, mintaként a felnőtt példát sajátítja el, így korlátozza be magát. Csak szabályokban tud élni, különben nem érzi magát biztonságban. Nagyon fontos neki a visszacsatolás, a megerősítés, hogy jól oldotta meg az adott feladatot. Osztálytársait figyelmezteti, ha valamit nem a megszokott módon csinálnak. Mindig, mindenben az első szeretne lenni, és ha valamilyen feladat adódik, például fel kell hozni a terembe valamit, akkor azt mindenképpen ő szeretné csinálni. Év végére már jól tűri, ha ez nem minden esetben valósul meg. Fontos, hogy a túlkapasok miatt érezze a határokat, olykor figyelmeztetni kell rá, hogy még 27 gyermek van az osztályban rajta kívül. Dühkitörései egyáltalán nincsenek. Ha például megkérdezzük tőle, hogy: „Szerinted most megérdemled, hogy te állj a sor elejére?”, akkor tudatában van, hogy lehetett volna másképpen is viselkednie. Azzal is tisztában van, mit kell legközelebb másként csinálnia. Türelmetlensége sokat javult a tanév folyamán. H. nagyon szeret mindent elmagyarázni, megmagyarázni. Ilyenkor, az órai munka gördülékenysége érdekében jó, ha szólnak neki, hogy majd később meghallgatják. Testnevelésórán, néptáncon szívesen vesz részt. Mozgásos játékoknál kimondottan versengő típus, ilyenkor nehezen viseli, ha nem ő az első. Logikai készsége kiemelkedő, melyet jól alkalmaz például olvasásórán azon feladatoknál, amelyeknél elemeket kell sorba rendezni. Nála nincs olyan, hogy csak egy tárgyban jó. Nagyon szeret szerepelni, versmondó versenyen is indult. Rengeteg mindenre emlékszik, több hónapja elhangzott mondatokat is szóról szóra vissza tud mondani. Szeret mindenkit ismerni, minden pedagógusnak név szerint köszönni, tudni, hogy ki ő és mit tanít, mit csinál az iskolában. Mindez érezhetően biztonságérzetet ad neki, tudja, hogy baj esetén van kihez fordulnia. A felnőttekkel mindig tisztelettudó és illedelmes, e téren is megmutatkozik a szabálykövetése. Amellett, hogy tud nagyon harsány lenni, a hangzavart nem szereti, előfordul, hogy befogja a fülét. A büntetést nehezen tűri, ilyenkor sírva fakad, remeg. Megbánást mutat, és megpróbál valami jó cselekedettel kompenzálni. Tehát kontrollálni tudja a viselkedését. Az iskolai év utolsó két-három hetében azonban már nagyon hamar elfárad, nem tudja a szabálykövetését hosszabb ideig kontrollálni. Ilyenkor hangokat ad ki, brummog, brekeg. Ezen segít, ha kimehet a folyosóra kicsit mozogni, az udvaron szaladgálni egyet. Fáradtsága esztétikailag is megnyilvánul, például a fűzetvezetésén. Ha valami otthon marad, kimarad, a tünetek ugyancsak jelentkeznek nála. Ilyenkor elnézést kér, és megígéri, hogy a következő alkalommal hozza, pótolja, ami meg is valósul. Érezhetően sok olyan készsége segíti őt, amelyek a társas életben és teljesítményhelyzetek során egyaránt az egyensúly élményét és megvalósítását, legjobb tudásának megmutatkozását támogatják számára.

Egy autista gyermek rajza

Amikor az autista tanulónak asszisztens támogatására van szüksége az iskolai élethez

Tudjuk jól, hogy az iskolakezdés előtt nagy segítséget jelent minden érintett számára a felkészülés, a közvetlen találkozás lehetősége. Autista gyermekek számára mindez még inkább értékes: az, ha találkozhat a gyermek a tanítókkal és az őt segítő pedagógiai asszisztenssel, akár már az óvodában, esetleg egy fotót is vihet haza róluk a nyárra. Esetenként az autizmus tünetei mellé ADHD és egyéb tanulási nehézség is társulhat. Az iskolakezdés első időszakában, a beszoktatás alatt fontos számukra az állandóság, a kiszámíthatóság: hogy mindennap ugyanaz a segítő munkatárs üljön mellettük, aki segítségükre van a beilleszkedésben, az órai munkában és az épületben való tájékozódásban. Általában nagyon nehezen nyitnak, kezdeményeznek, inkább a felnőtt társaságot részesítik előnyben, s a saját kis világukban élnek. Szabálykövetésük és algoritmikus gondolkodásmódjuk miatt minden feladatot lépésenként felállítva tudunk megtámogatni.

Fontos szerepe van az életükben a változásra való felkészítésnek, s az iskolai helyzetekben való megfelelés közvetlen támogatásának. Meg kell tanítanunk őket nyitni az osztálytársak felé, ezzel segítve a szocializálásukat. Meg kell tanítanunk őket a „napi rituálék” elsajátítására, például a csengő jelzi azt, hogy szünet jön és a csengő jelzi a következő órára való előkészülést, amikor csendben le kell ülniük a helyükre. Meg kell tanulniuk, hogy jelentkezzenek, ha mondanivalójuk van. Továbbá, hogy tanítói utasításra végezzék a feladatokat, pipálják a jó válaszokat, rakják ki a piros pontot, ha hibátlan a feladat. A házi feladat füzetbe történő feljegyzése is legyen automatikus náluk. Ez rávezetéssel, többszöri ismétléssel fokozatosan kialakítható folyamat. A későbbiekben, annak függvényében, hogy a gyermekek hogyan viselik, fokozatosan át kell szokniuk arra, hogy az asszisztensek forgó rendszerben, váltva vannak mellettük, hogy ne alakuljon ki túlzott ragaszkodás. Másrészt ezzel is fontos felkészíteni őket a felső tagozattal járó változásokra, amikor már a termek között vándorolnak, és minden tárgyat más tanár tanít nekik. Általában ők kimagaslóan teljesítenek bizonyos tantárgyakból, ezért fontos a differenciálás. Jó, ha mindig van nálunk plusz szorgalmi feladatlap, mert amíg az osztály megold egy-két feladatot, addig ők már akár oldalakkal is elkészülnek. Pillanatok alatt átlátják az összes feladatot, a megoldásokkal együtt. Fantasztikus élmény látni egy ilyen gyermek gondolkodásmódját. Több lépéssel képesek egy átlag felnőtt ember gondolatmeneténél is előrébb járni. Rajzaik nagyon sajátos látókörűek, szimmetrikusan dolgoznak, a formák, színek összhangja figyelhető meg. Vonalzóval, egyenes vonalakkal dolgoznak, sötét színeket használnak. Rajzaik gyönyörűek, de kevésbé életszerűek, nehezebben felismerhetőek, olykor magyarázatra szorulnak. Megfigyelhetőek lehetnek sajátos jegyek, van, aki például mindig a lap bal szélén kezd el rajzolni, viszont kitölti az egész felületet. A digitális kultúra világában általában jól érzik magukat, ezért ez a társas kapcsolataiknak egyik kapcsolódási pontja, valamint a fejlesztési lehetőségek egyik forrása is.

K. D. mellett az iskolapadban

Gyakran előfordul, hogy a gyermekek az érdeklődésük szerinti területeken jelentősen előrébb tartanak életkoruk szintjénél: K.D. matematikai zsenialitása ellenére a mértékegységek átváltásával már nehezebben boldogult, s ez máig nehézséget jelent számára. Fontos volt az életszerű helyzetekben történő tapasztalásokkal kezdeni, és kézzel fogható szemléltető eszközzel is dolgozni vele.

Az írástanulás is egy lassabb folyamat volt nála. A harmadik osztályban még előfordult, hogy ki kellett tenni a papírjára az írott kis- és nagybetű ABC-t. Gyakran megakad írás közben, a betűk megkeresésében is segítségre szorul. A koronavírus-járvány idején, az online oktatás során volt első osztályos. Ez a helyzet sajátos volt mindenki számára, egy autista gyermeknek különösen. K.D. tudott másolni nyomtatott betűről írottra. Mivel az artikulációja nem volt megfelelő, ezért az auditív diszkriminációja sem, így bizonyos hangok között nem érzékelt a különbséget. Emiatt téveszt betűket, például a d-t, g-k, n-ny, g-gy, s-z, c-sz betűpárokat. Emiatt nem lehetett tollbamondást diktálni neki, a hallott szöveget nem tudta leírni. Viszont segítséget jelentett, hogy akkoriban még törekedett arra, hogy szépen írjon, nagyon pontosan, precízen másolta a betűelemeket. Nem mindig szívesen, de minden feladatot megcsinált.

Mára már inkább a tempóra törekszik, az esztétikus külalakra nem figyel oda, a hibáit sem veszi észre. Ilyen esetekben eleinte egyből megkerestettük és javítottuk vele a hibát, majd a későbbiekben már csak a munka befejeztével figyelmeztettük, hogy nézze át, amit írt. Helyesírására jellemző, hogy a kivételeket, amiket szabályokhoz kötve tanultak, gond nélkül le tudja írni, a szabályokat el tudja mondani. Az aktuális tananyagot segítettük online játékokkal, mivel a gyermek jól érzi magát a játékok világában, s ez a módszer bevált: Wordwall játékkal megtámogatva a nyelvtanát, például a j-ly, hosszú-rövid magán- és mássalhangzók esetében pozitív változásokat értünk el.

A mai napig fokozottan figyelünk önbizalma és a tanulásban való motiváltsága fenntartására. A gyermek igényli a rendszeres megerősítést és a dicsérő szavakat. Kötelező verseket nem szívesen és elég nehézkesen tanul meg. Olvasását a Meixner-módszerrel kellett megtámogatni, és az osztály szintjére felzárkóztatni. Munkája jutalmául az óra végén képkeresőt kapott, ezzel is tudtuk őt motiválni. A második évfolyam végére olyannyira behozta a lemaradást, hogy már jobban olvasott néhány osztálytársánál. Innentől kezdve az osztállyal együtt haladt a tananyagban.

A játékoság a Bee-Bot alkalmazásával is segítséget jelentett tanulmányaiban. Ezzel az eszközzel az utazó gyógy pedagógus mellett találkozott először. Ez a fajta módszer akkoriban még gyerekcipőben járt. Tabletten játszottak, később megérkeztek a Bee-bot méhecskéi is. Mindig nagyon várta a játékban a fejlesztéseket, hogy új pályákat is jól tudjon teljesíteni. Volt méhecskéjük és pályájuk is, mindkét verziónál szerette felállítani az algoritmusokat.

Mindennek is szerepe lehetett abban, hogy harmadik osztályra a közösségben jelentősen csökkentek a konfliktusai, csoportmunka keretében képessé vált az osztálytársaival való együttműködésre. Szívesen játszik társasjátékot is, ahol képes elviselni a vereséget, ám ez sem volt mindig így. Negyedik osztályos korára az osztályközössége hangosabb, harsányabb lett, ami K. D. tüneteit is felerősítette. Ez az évfolyam több osztályában is tapasztalható volt. A hangzavart, szagokat nehezen viseli, többször ki kellett menni vele a folyosóra. A szünetekben és szabadidőben nem csatlakozik a társaihoz, a helyén ülve a ceruzájával hadonászik, ezáltal a számítógépes játékokban szerzett élményeit éli újra. A testnevelésórák alól felmentése van. Az udvari játékokban sem vesz részt, nagyon ritkán fordul elő, hogy társaival játszik. A kinti játékokat, az udvari bútorokat nem tartja elég tisztának, az sem segít, ha letakarítjuk neki. A homokozóban sem játszott soha, mondván, piszkos lesz a keze. Egyedül a fogócska, a bújócska az, amibe szívesen beszállt harmadikos koráig. Összességében úgy érezzük, D. számára is sok készsége segítséget nyújtott sikeres felzárkóztatásában, még ha nem is tudott az osztályközösséghez teljesen beilleszkedni.

*Egy autista gyermek rajza
Forrás: A szerző archívuma*

Egy napunk felépítése az autista tanulók mellett

A napirendnek fontos értéke van mindannyiunk életében, támaszt és biztonságérzést jelent a kiszámíthatóság – különösen az autista gyermekek számára. Reggel a bejáratnál fogadjuk a családokat, megbeszéljük a nap addigi történéseit: például milyen lelkiállapotban érkeztek a gyermekek, reggeliztek-e, hoztak-e magukkal tízórait, esetleg szükséges-e a büfébe kíséreni őket. Ezután felkísérjük a tanulókat az osztályterembe. Ezen a rövidke úton is sok dolog kiderül: milyen a hangulatuk, mennyire beszédeseek, miket csináltak előző délután. Ha számukra eredményesen telt a szabadidejük, akkor azt felszabadultan, szívesen osztják meg velünk. Ha viszont valami nyomasztja őket, például nem készítették el a házi feladatot, vagy otthon maradt az aznapi felszerelésük valamely fontos része, akkor a következményekről kezdenek kérdezősködni. Ebből már sejtjük, hogy mi is történhetett. Ha bizalmas a kapcsolatunk a gyermekekkel, akkor a feszültség élménye is könnyebben békésebbé formálható.

A tanterembe érve a tanszerek előkészítésénél segítjük őket eligazodni, ha szükséges. Ezt követi az üzenő és értékelő füzet kivitele a tanári asztalra. Ellenőrizzük, hogy hiánytalanul megvan-e a felszerelésük, tolltartójuk megfelelően fel van-e szerelve. Ha szükséges, pótoljuk a hiányosságokat. Már ezeknek az előkészületi mozzanatoknak is fontos értéke van a nap feladataira való ráhangolódás, s majd a minőségibb teljesítőképeség szempontjából is.

Minden órán ott vagyunk mellettük. Az órai munkájuk során, ha szükséges, segítünk a figyelmüket visszazökkenteni, terelgetni, rávezetni a feladatra. Szerepünk lehet még a házi feladatok feljegyzésében, mindaddig, amíg ez automatikussá nem válik náluk. A szünetekben is ott maradunk az osztályban, és figyeljük, terelgetjük őket, hogy kapcsolódjanak társaikhoz. Sajnos ez nem minden esetben valósul meg. Segítjük az eligazodásukat az iskola épületében, a

termek közötti közlekedésüket is figyelemmel kísérjük. Attól függően, hogy mennyire van rá szükség, mellettük megyünk, vagy pedig hagyjuk, hogy menjenek az osztálytársaikkal, és csak messzebről tartjuk szemmel a gyermekeket.

Az udvaron töltött szabadidőben is ott vagyunk, mikor szintén támaszra lehet szükség az osztálytársaikhoz való csatlakozásukban, de általában itt is a felnőttek társaságát igénylik. A higiéniai rituálék betartására nem kell figyelmeztetni őket. Amint valami a kezükhöz ér, máris tisztálkodni megyünk. Soha nem mennek úgy az étel közelébe, hogy ezt ne tartanák be. Az ebédlőbe is az osztállyal tartunk, ahol mindig a megszokott helyükre ülnek le. Ha nincs több órájuk aznap, akkor a hazajárós gyermekekkel és az osztályfőnökkel együtt megyünk ki mi is az épületből. Személyesen adjuk át a tanulókat szüleiknek. Először ők mesélik el, milyen volt a napjuk, majd tájékoztatást adunk a szülőknek a napi történésekről, ha van rendhagyó feladatuk a következő órákra, azokat is átbeszéljük. Segítői szerepünk a nap folyamán tehát minden szakaszban biztonságot nyújt a gyermekek számára, ezáltal is bízunk abban, hogy fejlődésük rendben megvalósulhat, napról napra is kibontakozhatnak.

A felső tagozaton szerzett tapasztalataim

A hospitálások alkalmával, illetve tanárkollégáimmal való beszélgetésekből kiderült, hogy a legnagyobb segítség az autista gyermekek számára az lenne, ha az alsó tagozaton próbálnánk kiküszöbölni a következő néhány főbb nehézséget. Az a tapasztalat, hogy az órai munkák során nem feltétlenül követik a tanári utasításokat, például megoldják hibátlanul a feladatsort, viszont ezt nem hajlandóak pipálással jelölni. Főleg írni nem szeretnek. Ha kritikát kapnak, legyen az bármilyen finoman is fogalmazva, azt nehezen viselik. Megpróbálnak érvelni, megmagyarázni, miért is nekik van igazuk. Úgy gondolom, hogy pedagógiai asszisztensként is és leendő tanítóként is nagyon nagy felelősségünk van abban, hogy az autista tanulókat is megfelelően készítsük fel a felső tagozatos évek változásaira.

Fontos az intézményen belüli együttműködés a munkatársak között

Az autista tanuló érdeke és a gördülékeny munka megkívánja a folyamatos kapcsolattartást a vezetőség, az osztályfőnök, a szaktanárok, a fejlesztő pedagógusok és az asszisztencia részéről. Abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy kollégáimmal az összetartás, egymás támogatása, biztatása és segítése a jellemző. Fontos a szülők hozzáállása, illetve hogy mit hoz otthonról a tanuló. Elengedhetetlen, hogy a szülőkkel való kapcsolattartás, megfelelő tájékoztatás mindkét fél részéről oda-vissza működjön. Így tudjuk teljes mértékben megszilárdítani az alapokat, hogy az autista gyermekek a későbbiekben a társadalom hasznos és megbecsült tagjaivá váljanak, megállják helyüket az élet minél több területén. Lehet, hogy nem 18 évesen, hanem esetleg évente egy tantárgyból teszik majd le az érettségi vizsgát. A vizsgán valószínűleg az ünnepélyes öltözködést kiegészíti majd egy baseballsapka vagy egy tornacipő, ám mindez a biztonságot adja számukra azzal is, hogy mindig rajtuk van.

Hivatásunk izgalmas és változatos

Soha nincs két egyforma napunk. Nagyon hálás feladat a miénk, s ha fáradtak is leszünk a nap végére, mindig jó érzéssel hagyjuk el az iskolát, másnap pedig jókedvűen érkezünk. Kíváncsian várjuk, milyen új helyzeteket és feladatokat állítanak elénk a gyerekek. Rengeteg örömet jelent a velük való együttműködés, az ő sikerélményük a mi sikerélményünk is. A továbbiakban is szeretném azt kutatni, hogyan lehetne még jobban segíteni az autizmus spektrum zavarral küzdő tanulók integrálásának a folyamatát, valamint hogy leendő alsó tagozatos tanítóként miként

tudnám tanulmányaik elsajátításában minél jobban segíteni őket. Bízom benne, hogy idővel egyre több ember megtapasztalhatja különleges, számomra oly kedves és sokszor ésszel fel nem érhető világukat. Hiszen minden emberrel, aki jobban megérti az autizmust, egy autista ember lesz boldogabb.